

- De hadde ingen rett til å drepe

Egil Ulateig

Forfatteren Egil Ulateigs siste bok som legges fram i dag, er et frontalangrep på hjemmefrontens likvideringer av norske nazister under krigen.

AV ERLING RAMNEFJELL

Den norske hjemmefronten begikk krigsforbrytelser når de drepte sivile nordmenn ved såkalte likvidasjoner under krigen, og de gjorde det i et antall som er minst tre ganger så stort som det offisielle tallet, hevder Ulateig i boka «Med rett til å drepe».

Boka er formet som et frontalangrep på etterkrigstidas autoriserte framstilling av hva som skjedde under krigen her i landet, særlig når det gjelder likvideringen av norske nazister.

Uskyldige ofre?

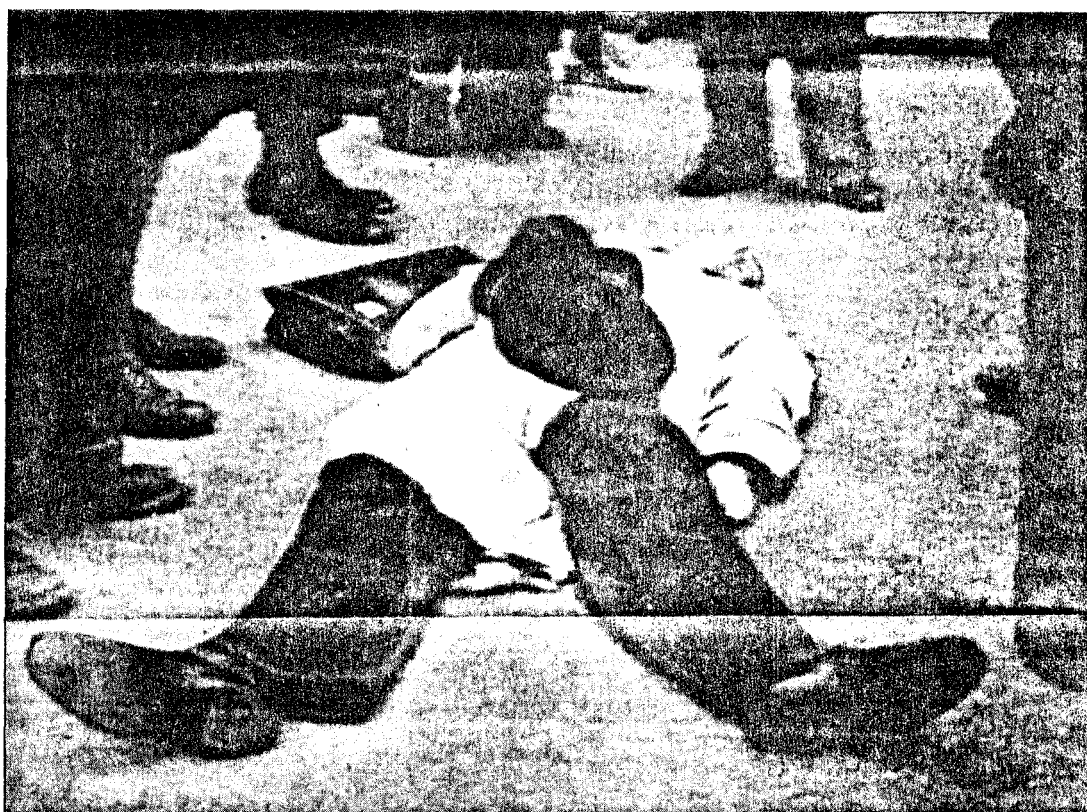
Ulateig går blant annet sterkt i rette med Jens Chr. Hauge og Johs. Andenæs. Hauge hadde det øverste ansvaret for likvidasjonene i egenskap av hjemmefrontleder, og jusprofessor Andenæs er det eneste store juridiske autoritet her i landet som har behandlet hjemmefrontens likvideringer forholdsvis inngående. Andenæs' konklusjon i 1948 var at det ikke var grunnlag for videre undersøkelser eller tiltak fordi det dreide seg om krigshandlinger.

Ulateig hevder at Andenæs bygger sine vurderinger ukritisk på Jens Chr. Hauges og hjemmefrontens versjon av hva som skjedde og hvor mange som ble likvidert.

Det offisielle antall likvidasjoner som norske motstandfolk foretok overfor påstått farlig angivere under krigen, er mellom 55 og 65. Ulateig hevder i boka at tallet er nærmere 150, kanskje så høyt som 200.

Dramatiske anklager

Men «de hadde ingen rett til å ta liv, i særdeleshet ikke norske borgers liv», skriver Ulateig,

DRAP: En av de mest omtalte likvidasjonene under krigen var drapet på trafikksejef i Telegrafverket i Oslo, Knut Knutson Fiane, i september 1944. Han var medlem av NS, og ble likvidert av hjemmefronten.

som blant annet stiller spørsmålet: «Hvor mange unge, uskyldige liv kostet aksjonene deres?»

Ulateig hevder også at norske motstandsfolk tok i bruk mye av de samme metodene som det tyske sikkerhetspolitiet.

Det er her Ulateigs hovedmotiv for å skrive boka ligger: Han ønsker å kaste lys over et viktig kapittel av norsk historie som ifølge ham er dysset ned av politikere og historikere. Denne boka handler om fortrenning,

om mangel på vilje til å se oss selv i det samme speilet som vi stilte opp for «den andre siden», skriver Ulateig bl.a. i forordet til boka.

«Ikke i krig»

Ulateigs hovedresonnement i boka er at Norge folkerettslig sett ikke var i krig med Tyskland etter kapulasjonsavtalen som ble undertegnet 10. juni. Etter det var Norge bare krigsokkupert.

Dette innebærer bl.a. at hjemmefrontens folk ikke var

å regne som soldater eller «krigsmenn», og at de derfor begikk krigsforbrytelser i strid med folkeretten når de drepte sivile nordmenn.

I Ulateigs bok blir det konkret vist til rundt 140 likvidasjonssaker.

En del av dem gjennomgår han mer grundig og etterlater et klart inntrykk av at mange av likvidasjonene skjedde i en både juridisk og moralsk gråson. Motivene kunne ofte være grumsete og tilsynelatende vilkårlige.

Særlig skremmende er hans gjennomgang av virksomheten til den såkalte Osvald-gruppa, ledet av kommunisten Asbjørn Sunde som etter krigen ble dømt for spionasje for Sovjet. Gruppa opptrekket som en bande og foretok sabotasjeaksjoner, bankran og likvidasjoner.

Ifølge Ulateigs bok foretok de mange av sine operasjoner på eget initiativ, men de utførte også oppdrag for hjemmefronten nærmest som leiesoldater.

Venter sterke negative reaksjoner

Egil Ulateig tror at mange vil reagere sterkt og negativt på mye av innholdet i boka hans.

«Boka handler om et av de største tabuene i Norges nyere historie. Det er en historie som både ledelsen av Norges motstandskamp under den annen verdenskrig og de politiske myndigheter i etterkrigstida har ønsket å tie i hjel», skriver Egil Ulateig i forordet til boka «Med rett til å drepe».

Harmløse

«Du hevder at storparten av de som ble likvi-

dert var forholdsvis harmløse mennesker?»

«Man kan ikke unngå å bli slått av hvor få av de likviderte som spilte noen stor rolle som angivere. De få store, kjente angiverne fikk ikke hjemmefronten ha på.

Det skyldtes dels at de store angiverne hadde vett og ressurser nok til å beskytte seg, og dels at risikoen for represalier mot sivile var så mye større hvis stornazister ble drept.

Det ble til overmål bevisst da sjefen for sikkerhetspolitiet og Hirden, Karl A. Marthinsen, ble likvidert i sin bil i Oslo i februar 1945. Tyskerne

tok hevn ved å myrde 34 nordmenn som ren represalie, noe hjemmefronten visste ville skje.

Likvideringen av Marthinsen var meningsløs både fordi man måtte skjønne at det ville komme en ny og verre i stedet, at det ville bli store represalier og at krigen snart var slutt.

Uansvarlig

«Du hevder at Milorg ofte opptrådte svært uansvarlig?»

«Jeg mener hjemmefronten i mange sammenhenger drev et nokså uansvarlig spill. I sluttfasen av krigen ble det opprettet en rekke Milorg-baser så å

si i skogkanten rundt om i landet. Det var nærmest umulig for lokalbefolkningen å ikke oppdage hva som foregikk. Var et ellers fredelig og harmløst NS-medlem så uheldig å gå seg på Milorg-folk i skogen, så var det jevn godt med døden.

«Ditt utgangspunkt for boka er at det ikke var krig mellom Tyskland og Norge etter kapulasjonsavtalen. Tror du folk oppfatter det slik?»

«Det er nok en fremmedtanke for mange. Men dette er en folkerettslig betraktning som burde vært behandlet grundig etter krigen og lagt til grunn for en belysning av

likvideringene, slik at man i det minste hadde et svar når de pårørende kom og spurte etter dem som forsvant.

Hvis likvidasjonene var legitime krigshandlinger slik det alltid seinere er blitt hevdet, hvorfor kunne ikke myndighetene i det minste gi de pårørende det liket?

Erstatning

«Krever du granskning?»

«Jeg tror ikke vi vil få noen Lund-kommisjon om likvideringene. Det er fremdeles neppe noe bredt ønske i opinionen. Denne boka kan kanskje være en allfor sein erstatning for en slik granskning.

I en leilighet på Forus utenfor Stavanger ble en 40 år gammel mann i går morges skamslått av en bekjent. Den skadde ble raskt fraktet til Sentralsykehuset i Rogaland, hvor det ble konstatert at han hadde alvorlige ansktskader. Området rundt leiligheten ble umiddelbart avsperrt av bevåpnet polit, som fryktet at gjerningsmannen bar på et våpen. Men da politet hadde gjennomsoekt stedet, hadde han forsvunnet. I hele går lette Stavanger-politiet i flere boliger etter mannen. Han var seint i går kveld på frikot.